

BOSHLANG'ICH SINFDA O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISHDA O'QITUVCHINING ROLI

Talaba: Aliyeva Madinaxon

Pedagogika va ijtimoiy gumanitar

fanlar fakulteti 2-kurs, 1.24-guruh

Ilmiy rahbar: Norqobilova Rayhona

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasini shakllantirishda o'qituvchining roli va pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida o'qituvchining shaxsiy fazilatlar, rag'batlantirish usullari hamda ijobiy muhit yaratishning ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqotda bolalarda o'qishga qiziqish uyg'otuvchi samarali metodlar va innovatsion texnologiyalar qo'llash zarurligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, motivatsiya, o'qituvchi, o'quvchi faolligi, pedagogik yondashuv, innovatsion metodlar.*

ANNOTATION

This article analyzes the role of the teacher in developing primary school students' internal motivation toward learning. It highlights the importance of the teacher's personal qualities, encouragement techniques, and the creation of a positive learning environment. The study emphasizes the need to apply effective methods and innovative technologies that foster students' curiosity and active participation in the educational process.

Keywords: *primary education, motivation, teacher's role, learner engagement, pedagogical approach, innovative methods.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется роль учителя в формировании внутренней мотивации учащихся начальных классов к обучению. Подчеркивается значение личных качеств педагога, методов поощрения и создания положительной учебной атмосферы. В исследовании раскрывается необходимость применения эффективных методик и инновационных технологий, способствующих развитию познавательного интереса и активного участия учащихся в учебном процессе.

Ключевые слова: *начальное образование, мотивация, роль учителя, активность учащихся, педагогический подход, инновационные методы.*

Kirish

Boshlang'ich ta'lim insonning kelajakdagi bilim olish jarayoniga poydevor bo'lib xizmat qiladi. Shu bosqichda o'quvchilarda o'qishga bo'lgan qiziqish, intilish

va ichki motivatsiyani shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bolalik davrida olingan ijobiy ta'limiy tajriba keyingi bosqichlardagi muvaffaqiyatning garovidir. O'qituvchi bu jarayonda nafaqat bilim beruvchi, balki ilhomlantiruvchi, yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi va o'quvchi shaxsining shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omil hisoblanadi. Shu sababli, boshlang'ich sinf o'qituvchisining pedagogik mahorati, mehr-muhabbati hamda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish qobiliyati o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda hal qiluvchi o'rin tutadi.

Boshlang'ich sinf davri — bu bolaning shaxs sifatida shakllanishi, o'qishga bo'lgan munosabatining asosiy bosqichidir. Shu sababli o'quvchilarda o'qishga bo'lgan motivatsiyani to'g'ri shakllantirish o'qituvchining eng muhim vazifalaridan biridir. Motivatsiya tushunchasi psixologiyada inson faoliyatini harakatga keltiruvchi ichki kuch sifatida talqin etiladi.¹ Ichki motivatsiya o'quvchining bilim olishdan zavqlanishi, yangi narsalarni o'rganishga tabiiy qiziqishidir. Tashqi motivatsiya esa baho, mukofot yoki ota-onaning e'tirofiga erishish istagi bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinfda ichki motivatsiyani shakllantirish uzoq muddatli o'rganish samaradorligini oshirar ekan. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchi uchun birinchi namuna, rahbar va yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi shaxsdir. Shu bois o'qituvchining shaxsiy fazilatlari, muloqot madaniyati, sabr-toqati va mehribonligi o'quvchining o'qishga bo'lgan qiziqishiga bevosita ta'sir qiladi. O'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasidagi ishonchli munosabat bolaning o'z fikrini erkin ifoda etishiga, savollar berishdan qo'rqqanligiga yordam beradi. Cardenal va hamkorlari o'tkazgan tadqiqotda, ijobiy o'qituvchi–o'quvchi munosabatlari motivatsiyani oshiruvchi eng muhim omillardan biri ekanligi ta'kidlangan.² Shuningdek, o'qituvchining dars jarayonida maqsadni aniq va tushunarli belgilashi, kichik yutuqlarni e'tirof etishi o'quvchida o'ziga ishonch hissini mustahkamlaydi. Ateş va Türk ta'kidlaganidek, rag'batlantirish va ijobiy fikr bildirish o'quvchilarning ichki motivatsiyasini sezilarli darajada kuchaytiradi.³ O'qituvchi “Sen buni bajara olasan”, “Bugun juda yaxshi ishlading” kabi so'zlar orqali o'quvchini ruhlantiradi.

Zamonaviy ta'limda motivatsiyani oshirish uchun raqamli texnologiyalar va o'yin asosidagi metodlar muhim o'rin tutadi. “Gamifikatsiya” ya'ni, o'yin elementlari orqali o'quvchilarning darsdagi ishtiroki sezilarli darajada ortadi. Tadqiqotlarga ko'ra gamifikatsiya o'quvchilarni faol o'rganishga undashi, darsni qiziqarli jarayonga aylantirishi aniqlangan. Masalan, dars jarayonida interaktiv viktorinalar, ball tizimi, onlayn testlar yoki guruhli musobaqalar orqali o'quvchilarning o'zaro raqobati

¹ Belle, L. J., va Horil, K. S. (2020). O'qituvchi motivatsiyasi: bu boshlang'ich maktab o'qituvchilarining amaliyotida ahamiyatlimi? Osiyo ta'lim va ijtimoiy tadqiqotlar jurnali, 8(3), 16–26 b.

² Cardenal, M.-E., Diaz-Santana, O.-D., va Gonzalez-Betancor, S.-M. (2024). Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi va o'quvchi munosabati hamda o'qitish uslublari. ArXiv ilmiy nashri, 185 b.

³ Ateş, Ö. T., va Türk, Ö. (2022). O'qituvchilarning motivatsiyasi va ularning tashkilotga sadoqati o'rtasidagi munosabat. Ta'lim bo'yicha choraklik sharhlar jurnali, 5(2), 222–235 b.

kuchayadi va ular bilim olishga yanada rag'batlanadi. Bundan tashqari, multimediali taqdimotlar, qisqa videolar va interaktiv ilovalardan foydalanish ham o'quvchilar diqqatini jamlashga yordam beradi. O'qituvchi texnologiyalardan foydalanganda ularni o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos tanlashi muhimdir.

Har bir o'quvchi o'ziga xos qobiliyat va o'rganish tezligiga ega. Shu sababli o'qituvchi dars jarayonida differentsial yondashuvni qo'llashi zarur — ya'ni o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olib, mos topshiriq va yondashuvlarni tanlashi kerak. Bu usul o'quvchilarning o'zini qadrlash hissini oshiradi, chunki ular “men ham bajara olaman” degan ishonch hosil qiladi.⁴ Bundan tashqari, o'quvchiga tanlov imkonini berish — masalan, rasm chizish yoki og'zaki taqdimot variantidan birini tanlash — ularning mas'uliyatini oshiradi va ichki motivatsiyani kuchaytiradi. Shunday erkinlik o'quvchiga o'zini nazorat qilishni o'rganish imkonini beradi.

Motivatsiyani oshirishda baholash tizimi katta ahamiyatga ega. Baholash o'quvchini faqat “xato-topish” orqali emas, balki o'zini rivojlantirishga yo'naltiruvchi shaklda bo'lishi kerak. O'qituvchi o'quvchini shaxs sifatida qadrlasa, uning yutuqlarini kichik bo'lsa ham e'tirof etsa, o'quvchi yanada faolroq bo'ladi. Boshlang'ich maktab o'qituvchilarining ijobiy baholash usullari o'quvchilarda ijobiy psixologik holat va yuqori motivatsiya hosil qiladi. Masalan, “haftaning eng faol o'quvchisi”, “eng yordamchi do'st”, “eng chiroyli yozuvchi” kabi kichik nominatsiyalar sinfda ijobiy muhit yaratadi. Bu usul nafaqat o'quvchini rag'batlantiradi, balki ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi. O'qituvchi sinfda o'quvchi o'zini xavfsiz, hurmatli va qadrlangan his qiladigan muhit yaratishi kerak. Ijobiy sinf muhiti o'quvchilarning stressini kamaytiradi, o'zini erkin ifoda etishga undaydi. Mulyasaning fikricha, sinfdagi psixologik qulaylik o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichiga bevosita ta'sir qiladi.⁵ Shuning uchun sinf devorlariga o'quvchilarning ishlarini osish, jamoaviy loyihalar uchun joy ajratish, o'yinli elementlar bilan bezatish — bularning barchasi bolalarda o'qishga nisbatan ijobiy hissiyot uyg'otadi. O'quvchi motivatsiyasi ko'p hollarda o'qituvchining o'z motivatsiyasi bilan bog'liq. Agar o'qituvchi o'z ishidan zavqlansa, bu holat darsdagi muhitga ijobiy ta'sir qiladi. O'qituvchining kasbiy identifikatsiyasi va ichki motivatsiyasi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatini kuchaytiradi. Shu bois o'qituvchilarning doimiy o'z ustida ishlashi, metodik treninglarda qatnashishi, yangi pedagogik yondashuvlarni o'rganishi ham motivatsion muhitni saqlab qolishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

⁴ Jiménez-Valverde, G. va boshqalar. (2025). Boshlang'ich o'qituvchilar uchun tabiiy fan darslarida ichki motivatsiyani kuchaytirish maqsadida gamifikatsiyani moslashtirish. Ta'lim fanlari jurnali, 15(3), 300 b.

⁵ Mulyasa, E. (2013). Kasbiy pedagog. Jakarta: Bumi Aksara nashriyoti, 257 b.

1. Ateş, Ö. T., va Türk, Ö. (2022). O'qituvchilarning motivatsiyasi va ularning tashkilotga sadoqati o'rtasidagi munosabat. Ta'lim bo'yicha choraklik sharhlar jurnali, 5(2), 222–235 b.
2. Belle, L. J., va Horil, K. S. (2020). O'qituvchi motivatsiyasi: bu boshlang'ich maktab o'qituvchilarining amaliyotida ahamiyatlimi? Osiyo ta'lim va ijtimoiy tadqiqotlar jurnali, 8(3), 16–26 b.
3. Cardenal, M.-E., Diaz-Santana, O.-D., va Gonzalez-Betancor, S.-M. (2024). Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi va o'quvchi munosabati hamda o'qitish uslublari. ArXiv ilmiy nashri, 185 b.
4. Jiménez-Valverde, G. va boshqalar. (2025). Boshlang'ich o'qituvchilar uchun tabiiy fan darslarida ichki motivatsiyani kuchaytirish maqsadida gamifikatsiyani moslashtirish. Ta'lim fanlari jurnali, 15(3), 300 b.
5. Mulyasa, E. (2013). Kasbiy pedagog. Jakarta: Bumi Aksara nashriyoti, 257 b.